

[B] **DE TOESTAND IS GRIMMIG, DAT WIST JE AL.
HET ULTRAKORTE PROZA VAN ARMANDO**

Toen de bloemlezing *Korter dan kort. De beste korte verhalen uit de wereldliteratuur* (1993) verscheen, oordeelde de recensent van *De Standaard der Letteren*: “Ideaal voor wie ’s avonds nog wel enkele lettertjes wil lezen, zonder in de ban van de roman te raken.” Dat zult u mij niet horen beweren over *Ter plekke*, de verzamelde ultrakorte verhalen van Armando. Allereerst omdat het niet klopt dat je dit soort hele korte vertellinkjes (van een regel of vier tot maximaal anderhalve bladzijde) makkelijker kunt wegleggen dan een roman. Net het omgekeerde is het geval: je wilt er nog eentje lezen, en nog eentje, en voor je het weet, heb je honderd pagina’s achter de netvliezen. Ten tweede omdat het niet waar is dat je dit soort proza eenvoudig kunt weglesen. Integendeel: als je de teksten niet vluchtig of oppervlakkig leest, word je geconfronteerd met onprettige situaties, complexe filosofische problemen en levensvragen. Tegen wie dit boek ’s avonds ter hand neemt, zou ik zeggen: zeer geschikt voor doorwaakte nachten.

Het is natuurlijk onmogelijk om een boek waarin honderden verhalen staan samen te vatten. Eigenlijk is dit proza van Armando verwant met zijn poëzie – ook die laat zich niet parafaseren. Zijn recente dichtbundels bestaan uit losse, korte gedichten in een eenvoudige taal, meestal met een aforistisch karakter. Hetzelfde geldt voor de ultrakorte verhalen, met dit verschil dat er personages en dialogen in voorkomen. Voor de rest zijn het evengoed overpeinzingen die de lezer tot nadenken stemmen. Net zoals zijn op het eerste oog makkelijke gedichten nodigen Armando’s ultrakorte verhalen uit tot snelle consumptie, maar vragen ze eigenlijk om langzaam en veelvuldig gelezen en overdacht te worden.

Armando heeft niet veel nodig om personages, een situatie en een sfeer op te roepen. Niet zelden helpt daarbij zijn schilders oog: uit de goed geobserveerde omgeving spreekt vaak al veel, zoals in ‘Zonder’: “Aan de overkant staat het geboomte te loeren. De wolken zijn van laag allooi. De vogel vliegt weg. En ik kan nog steeds niet zonder mij.” Vier zinnen, vijf seconden leestijd, maar wat een wereld gaat er open! Als je je begint af te vragen wat de personificatie in “wolken van laag allooi” betekent en vervolgens het punt overdenkt dat hier aan de orde

gesteld wordt (de vogel die los kan laten terwijl de mens vastzit aan zijn eigen ik), ben je er niet zo snel mee klaar. Wie de tijd neemt om de vaak knotsgekke en grappige tafereeltjes zorgvuldig te beschouwen, merkt dat het hier niet gaat om vrijblijvende absurditeiten. Armando’s teksten becommentariëren de werkelijkheid, en die blijkt bijzonder onrustbarend. Hij schetst het beeld van een gevaarlijke wereld vol onbetrouwbare mensen voor wie niet te schuilen valt: “Vroeger zocht men z’n toevlucht in barse buchten en kastelen. Dat kan helaas niet meer. Daar kan men alleen maar tijdens bezoeken terecht. Waar moet je je dan verbergen: nergens dus, nergens. De toestand is grimmig, dat wist je al.” (uit: ‘Nergens’) In veel verhalen wordt duidelijk dat de mens het hier flink naar knoppen helpt: ruzie, oorlog, dierenmishandeling, moord en doodslag zijn terugkerende thema’s. Daarnaast worden met behulp van haast naïeve bevindingen en vragen over de dingen en het leven grote wijsgerige en existentiële kwesties opgeworpen. Wat betekent de dood? Wat is de tijd? Welke impact heeft het verleden op heden en toekomst?

Daartoe heeft Armando geen grote woorden of ingewikkelde filosofie nodig. Hij registreert (ensceneert?) dagelijkse gesprekken of banale gebeurtenissen – in die zin is hij nog steeds de neorealist waarvoor hij doorgaat in de literatuurgeschiedenis – maar voegt daar surrealistische of sprookjesachtige elementen aan toe die voor een kafkaëske twist zorgen. Zo zijn veel vertellers in deze korte verhalen dood, en beseffen ze dat ook. Dat levert een heel ander perspectief op de vertelde gebeurtenissen op. Een ander veelvuldig beschreven situatie in de bundel is dat iemand iets poneert, maar vervolgens beweert dat nooit (zo) gezegd te hebben, wat tot verwarring en frustratie leidt, niet alleen bij de andere personages, maar ook bij de lezer. Het illustreert de moeizame communicatie tussen mensen en de effecten daarvan.

Armando’s ultrakorte verhalen roepen vooral vragen op: op verhaalniveau (waarom reageert dit personage zo vreemd? waarom gebeurt dit wonderlijke voorval?), maar ook op filosofisch vlak: “Mensen, wat zijn dat voor lui, wat doen ze toch, wat voeren ze in hun schild. Volgens mij zitten ze vol streken.” (uit: ‘De brug’), of: “Hoe weet je dat dieren

geen schuldgevoelens hebben, hoe weet je dat?” (uit: ‘Een dier’) Of in dit verhaal dat – ik schrijf dit stukje op het moment dat de wereld in rep en roer staat na de aanslagen op de redactie van *Charlie Hebdo* – akelig precies de kern raakt van de gebeurtenissen die nu overal bediscussieerd worden:

Doodvonnis

Het ligt in de natuur der dingen dat er af en toe een doodvonnis voltrokken wordt. Maar wanneer? Moet erop gewacht worden? Op dit ogenblik wordt er iemand doodgeschoten. Betekent dat de toegang tot het paradijs of is hier sprake van de brute dorst naar wraak. Of is het de straf voor een zondig en losbandig leven. Het is nog steeds onbekend wat er gebeurt als iemand doodgaat.

Op elke bladzijde van *Ter plekke* vind je – genoteerd als terloopse opmerkingen – dit soort afgrondelijke inzichten. Voor wie onvoldoende aandachtig leest, zijn het niet meer dan bizarre terzijdes; voor wie echt tot zich laat doordringen wat er staat, is dit een boek vol ongemakkelijke waarheden.

CARL DE STRYCKER

ARMANDO, *Ter plekke. De ultrakorte verhalen tot nu toe*, Augustus, Amsterdam/Antwerpen, 2014, 544 p.
